

Om EUs miljøgaranti

Hjalte Rasmussen, professor dr. jur., Københavns Universitet

1. Lidt om, hvad en miljøgaranti er og ikke er

Miljøgarantien er det populære danske navn på den bestemmelse, som kom ind i EF-traktaten som en ny artikel 100A, stk. 4, i forbindelse med vedtagelsen af Den Europæiske Fælles Akt i 1986. Det er reglen om, at medlemsstaterne under visse betingelser kan undtage sig at omsætte et totalharmoniseringsdirektiv til national ret. Den vigtigste betingelse er, at den medlemsstat, som går enegang, gør det for at beskytte miljøet på et højere niveau nationalt, end harmoniseringen lægger op til for alles vedkommende.¹ Der findes mig bekendt ikke andre EU-regler, omkring hvilke der har udviklet sig myter, misforståelser og vrangforestillinger i et omfang svarende til netop artikel 100A, stk. 4. To af de åbenbare misforståelser gemmer sig i selve navnet 'miljøgarantien'. Artikel 100A, stk. 4 handler nemlig for det første ikke kun om miljøbeskyttelse, men tillige om beskyttelse af arbejdsmiljøet, folkesundheden, dyrs liv og sundhed, nationale skatte af kunstnerisk, historisk og arkitektonisk værdi samt en række yderligere, ikke-økonomiske værdier.²

For det andet har den vrangforestilling bidt sig fast, at garantier i almindelighed og 'miljøgarantien' i særdeleshed gør det ud for ta'selv-borde: sættes nogen til at kontrollere, om den indrømmede mulighed for at gå miljøbeskyttelsesmæssig enegang misbruges, opfattes artikel 100A, stk. 4, ikke som en *rigtig garanti*. Og fordi hverken miljøgarantien i Maastricht-traktaten og dens efterfølger i Amsterdam-traktaten kan anvendes på for eksem-

pel transport og landbrug, men kun på det indre marked, anser enkelte kommentatorer den ikke for en rigtig garanti.³

Selvfølgelig er garantier i almindelighed ikke grænseløse. En garanti ophører ikke med at være en garanti i juridisk forstand, blot fordi nogen sættes til at kontrollere, om misbrug af 'garantien' er under opsejling. Det er så indlysende, at enhver misforståelse burde være udelukket. Tag for eksempel – til sammenligning – den garanti, som følger med en ny bil. Med den i hånden forestiller ingen sig vel, at bilkøberen kan forhindre sælgeren i at undersøge, om den mangel, som køberen påberåber sig, og som han vil have sælgeren til at udbedre gratis for køberen, er omfattet af garantien. Garantien dækker naturligvis kun mangler, som fulgte med den ny bil (fabrikationsfejl). Ingen garanti omfatter fejl eller mangler, som skyldes køberens dårlige vedligeholdelse af sin ny bil eller lignende. Og selvfølgelig skal man læse i kontrakten for at finde ud af, om garantien omfatter alle dele af den bil, man er ved at købe, eller om visse dele er undtaget. Tilsvarende: en miljøgaranti holder kun så langt miljøhensyn kan begrunde undtagelser fra en i øvrigt vedtagen, fælles regel på det politikområde, hvor garantien er sat i kraft.

2. Opgaven i det følgende

I det følgende skal jeg efter opfordring af Økonomi&Politiks redaktion fortolke Amsterdamtraktatens 'miljøgaranti' i artikel 100A og sammenligne dens kvalitet, som garanti be-

tragtet, med kvaliteten af dens forgængere i henholdsvis TEF⁴ og TEU.⁵

Lidt forenklet er opgaven i det følgende derfor at besvare spørgsmålet, om medlemsstaternes frihed til at gå enegang hjemme for at forbedre beskyttelsen af miljøværdier er større efter Amsterdam?⁶ Eller om den er den samme eller mindre?

Svaret på disse spørgsmål er let at give: garantien er entydigt forbedret. De internationale miljøorganisationer gik derfor galt i byen, da de for nylig kritiserede Amsterdam-traktatens miljøgaranti stærkt.⁷ Den var efter deres mening for svag og uanvendelig. Miljøgarantien er tværtimod stærk og anvendelig. Herhjemme har nogle af fortidens mest inkarnerede kritikere af den gamle miljøgaranti i øvrigt glemt denne kritik, efter at Amsterdam-traktaten blev vedtaget. Man kunne få den tanke, at glemsomheden skyldes, at kritikerne uden den ikke ville kunne kritisere Amsterdam-traktatens miljøgaranti for ikke at være en forbedring af retstilstanden.⁸

Teknisk er opgaven i det følgende at sammenligne artikel 100A(H), hvor H'et står for de 'hidtidige miljøgarantier' i TEF og TEU med artikel 100A(N), hvor N'et står for de 'nye' regler, som findes i Amsterdam-traktaten.

3. Hvorfor diskutere 'før og nu'?

Det er nødvendigt at føre en før-og-nu diskussion, fordi mindst to indbyrdes aldeles uforenelige fortolkningsskoler efter 1986 stredes om, hvem som havde ret i opfattelsen af, hvad artikel 100A(H) bestemmer.⁹ Hvad uenigheden mellem skolerne nærmere gik ud på, forstod debatdeltagerne vel selv. Det er dog næppe gået klart op for mange andre, hvad striden egentlig drejede sig om.

Et eftersyn af, hvad før-skolerne var uenige om, er nødvendigt af den enkle grund, at den ene skole forfægtede en opfattelse, der gjorde undtagelsesmulighederne efter artikel 100A

(H) så omfattende, at artikel 100A(N) kan forekomme som et miljøbeskyttelsesmæssigt tilbageskridt, dersom skolen havde haft ret. Det har den dog ikke, hvilket jeg skal begrunde nærmere i det følgende. Skolens opfattelse var i korthed fortalt, at medlemsstaterne stort set altid kunne gå miljøbeskyttelsesmæssig enegang, blot de efterlevede visse lette procedurekrav.¹⁰ Denne skoles fortalere findes/fandtes her i landet navnlig i og omkring den danske regering. Denne skole kalder jeg i det følgende for 'maksimumskolen'.¹¹

Den anden skole anså miljøgarantien i artikel 100A(H) for en minimumsgaranti, som kun under strikte betingelser åbnede mulighed for en medlemsstat for at bibeholde miljøbeskyttelsesregler. Under alle omstændigheder kunne en stat kun unddrage sig at implementere harmoniseringsdirektivet, dersom det var for at bibeholde en miljøbeskyttelsesregel, som staten *havde sat i kraft internt før* tidspunktet for vedtagelsen af en ny artikel 100A(H)-lovharmonisering.¹² Da man ikke kan følge med i de følgende analyser uden at have alle reglerne for øje, gengiver jeg nu begge regelsæt ord for ord.

4. De nye og de gamle regler in extenso

Artikel 100A(H) har følgende ordlyd:

»Stk. 1. Uanset artikel 100 og medmindre andet er bestemt i denne Traktat, finder følgende bestemmelser anvendelse med henblik på virkeliggørelsen af de i artikel 8 A [om oprettelse af det indre marked] fastsatte mål. Rådet, der træffer afgørelse med kvalificeret flertal på forslag af Kommissionen, i samarbejde med Europa-Parlamentet og efter høring af Det økonomiske og sociale Udvalg, vedtager de foranstaltninger med henblik på indbyrdes tilnærmelse af Medlemsstaternes ved lov eller administrativt fastsatte bestemmelser, der vedrører det indre markeds oprettelse og funktion.

»Stk. 2. Stk. 1 finder ikke anvendelse på fiskale bestemmelser, bestemmelser vedrørende den frie bevægelighed for personer og bestemmelser vedrørende ansattes rettigheder og interesser.

»Stk. 3. Kommissionens forslag i henhold til stk. 1 inden for sundhed, sikkerhed, miljøbeskyttelse og forbrugerbeskyttelse skal bygge på et højt beskyttelsesniveau.

»Stk. 4. Når en Medlemsstat, efter at Rådet med kvalificeret flertal har vedtaget en harmoniseringsforanstaltning, finder det nødvendigt at anvende nationale bestemmelser, som er begrundet i vigtige behov, hvortil der henvises i artikel 36, eller som vedrører beskyttelse af arbejdsmiljøet eller miljøbeskyttelse, giver den Kommissionen meddelelse om disse bestemmelser.

»Kommissionen bekræfter de pågældende bestemmelser efter at have konstateret, at de ikke er et middel til vilkårlig forskelsbehandling eller en skjult begrænsning af samhandelen mellem Medlemsstaterne.

»Uanset den i artiklerne 169 og 170 fastsatte fremgangsmåde kan Kommissionen eller en Medlemsstat henvende sig direkte til Domstolen, hvis de finder, at en anden Medlemsstat misbruger de i nærværende artikel fastsatte beføjelser.

»Stk. 5. De ovennævnte harmoniseringsforanstaltninger indeholder i de relevante tilfælde en beskyttelsesklausul, der bemyndiger Medlemsstaterne til med en eller flere af de ikke-økonomiske begrundelser, der er nævnt i artikel 36, at træffe foreløbige foranstaltninger, der er undergivet en fællesskabskontrolprocedure.«

Amsterdamtraktatens artikel 100A bestemmer i stk. 4-stk. 9 følgende:

»Stk. 4. Når en medlemsstat, efter at Rådet eller Kommissionen har vedtaget en harmoniseringsforanstaltning, finder det nødvendigt at opretholde nationale bestemmelser, som er be-

grundet i vigtige behov, hvortil der henvises i artikel 36, eller som vedrører miljøbeskyttelse eller beskyttelse af arbejdsmiljøet, giver den Kommissionen meddelelse om disse bestemmelser og om grundene til deres opretholdelse.

»Stk. 5. Når med forbehold af stk. 4 en medlemsstat endvidere, efter at Rådet eller Kommissionen har vedtaget en harmoniseringsforanstaltning, finder det nødvendigt at indføre nationale bestemmelser baseret på nyt videnskabeligt belæg vedrørende miljøbeskyttelse eller beskyttelse af arbejdsmiljøet på grund af et problem, der er specifikt for den pågældende medlemsstat, og som er opstået efter vedtagelsen af harmoniseringsforanstaltningen, giver den Kommissionen meddelelse om de påtænkte bestemmelser og om grundene til deres indførelse.

»Stk. 6. Kommissionen bekræfter eller forkaster inden seks måneder efter meddelelsen som omhandlet i stk. 4 og 5 de pågældende nationale bestemmelser efter at have konstateret, at de ikke er et middel til vilkårlig forskelsbehandling eller en skjult begrænsning af samhandelen mellem medlemsstaterne, og at de ikke udgør en hindring for det indre markeds funktion.

Hvis Kommissionen ikke har truffet nogen afgørelse inden for dette tidsrum, betragtes de i stk. 4 og 5 omhandlede nationale bestemmelser som godkendt.

Hvis det er begrundet i spørgsmålets kompleksitet, eller hvis der ikke foreligger risiko for menneskers sundhed, kan Kommissionen meddele den pågældende medlemsstat, at den i dette stykke omhandlede periode kan forlænges med en ny periode på indtil seks måneder.

»Stk. 7. Hvis en medlemsstat i medfør af stk. 6 bemyndiges til at opretholde eller indføre nationale bestemmelser, der er en undtagelse fra en harmoniseringsforanstaltning, undersøger Kommissionen omgående, om den skal forestå en tilpasning af denne foranstaltning.

»Stk. 7a. Hvis en medlemsstat rejser et specifikt problem vedrørende folkesundheden på et område, der har været omfattet af tidligere harmoniseringsforanstaltninger, underretter den Kommissionen, der omgående undersøger, om den skal foreslå Rådet passende foranstaltninger.

»Stk. 8. Uanset den i artiklerne 169 og 170 fastsatte fremgangsmåde kan Kommissionen eller en medlemsstat henvende sig direkte til Domstolen, hvis de finder, at en anden medlemsstat misbruger de i nærværende artikel fastsatte beføjelser.

»Stk. 9. De ovennævnte harmoniseringsforanstaltninger indeholder i de relevante tilfælde en beskyttelsesklausul, der bemyndiger medlemsstaterne til med en eller flere af de ikke-økonomiske begrundelser, der er nævnt i artikel 36, at træffe foreløbige foranstaltninger, der er undergivet en fællesskabskontrolprocedure.«

5. Fra artikel 100 til artikel 100A.

Artikel 100A(H)s tilblivelse som retsregel fulgte et usædvanligt forløb. I det ligger koden gemt til forståelsen af, hvorfor maksimum- og minimumskolerne kunne blive så grundigt uenige om artikel 100A(H).

Forløberen for artikel 100A(H) var Romtraktatens artikel 100, som hjemlede og hjemler harmonisering af medlemsstaternes love og andre bestemmelser, der 'direkte indvirker på fællesmarkedets oprettelse eller funktion'. Siden 1960'erne var imidlertid meget harmoniseringsarbejde gået i stå, fordi lovharmoniseringer ifølge artikel 100 kræver enstemmighed. Vetoreglens berettigelse var naturligvis, at uforudsete lovharmoniseringer har det med at gøre ondt i suveræniteten.

Prisen for en effektiv veto blev imidlertid ofte et splintret marked eller et laveste-fællesnævner marked, som spærrede for de europæiske virksomheders muligheder for at indhøste stordriftsfordele. Dette forhold førte i anden runde til, at EF-landenes internationale kon-

kurrenceevne på de globale markeder for varer og tjenesteydelser, hvor USA og Japan står stærkt, udviklede sig utilfredsstillende.

I erkendelse heraf voksede en handelspolitisk argumentation sig stærk med sigte på at fjerne eller dog begrænse enstemmighedsreglen i artikel 100. Denne udvikling tog fart omkring midten af 1980'erne. Imidlertid, selv om denne argumentation økonomisk var uimodsigelig, vedblev modstanden i medlemsstatskredsen mod at begrænse vetoretten til det sidste med at være nærmest uoverstigelig.

Modviljen mod at begrænse vetoreglen var i og for sig forståelig nok, fordi indførelsen af regler om flertalsvedtagelser er lig med indførelse af muligheden for at tabe afstemninger om vedtagelsen af nye harmoniseringsregler. Samtidig er det notorisk, at ømheden i suveræniteten føles særdeles akut af medlemsstater, som bliver stemt ned i EUs Råd, og som alligevel skal rejse hjem og gennemføre de uønskede regler. Des vigtigere den enkelte sag er internt-politisk for en stat, des alvorligere føles tabet. Derfor vedblev en hel del EU-lande med at afvise enhver tanke om at begrænse enstemmighedsreglen i artikel 100.

Det var situationen, da sagen kom op på stats- og regeringschefernes bord i Det Europæiske Råd. Rådet måtte dog hurtigt erkende, at forlig under sædvanlige EU-diplomatiske forhandlingsvilkår ikke ville kunne indgås. Da hele EFA-projektets succes eller fiasko stod og faldt med opnåelsen af enighed om en artikel 100A(H), besluttede stats- og regeringscheferne sig da for at gå utraditionelt til værks: de sendte alle deres hjælpere, inklusive EU-juristerne, uden for døren. Idéen var, at politikerne derefter i enrum skulle enes om en formulering af en undtagelsesregel, som alle politisk kunne leve med. Det lykkedes.

Det bør imidlertid på den baggrund ikke undre, at artikel 100A(H), stk. 4, straks efter Rådsmødets afslutning voldte endog betydeli-

ge *juridiske* fortolkningsproblemer. Nogle mødedeltagere gik nemlig til pressen for at kundgøre, at enheden på det indre marked havde sejret. De omtalte artikel 100A(H) som en minimumsløsning. Andre, og blandt dem den danske regering, argumenterede, at miljøhensynene havde vundet en nærmest definitiv sejr over markedshensynene, og lancerede derfor et maksimalt beskyttelsesomfang. Hvad går så henholdsvis maksimums- og minimumsfortolkningerne nærmere ud på?

6. Maksimum- og minimumversionerne

Minimumversionen tillader kun, som omtalt ovenfor, at en medlemsstat bibeholder en eksisterende strengere beskyttelsesregel og kun, dersom staten har stemt imod lovharmoniseringen under sagens behandling i Rådet. Kravene til nødvendigheden af at gå enegang anses for at være strenge. Kommissionen skal ifølge denne opfattelse i hvert enkelt tilfælde foretage en tilbundsgående undersøgelse af, om en undtagelse fra den fælles disciplin nu også bør tillades. Endelig skal den fremlægge en fyldestgørende begrundelse for sin afgørelse, hvad enten denne går staten imod eller ikke.

Maksimumversionen af artikel 100A(H)-fortolkningen lægger derimod få eller ingen reelt mærkbare bindinger på medlemsstater, som af den ene eller den anden grund vil gå national, miljøbeskyttelsesmæssig enegang. Ifølge denne version har en medlemsstat, for det første, ret til at bryde ud af den fælles regeldisciplin ved at beslutte at lade en eksisterende højbeskyttelsesregel forblive i kraft, hvis medlemsstaten i Rådet har stemt forgæves imod vedtagelsen af en beskyttelsesregel på et lavere-end-ideelt beskyttelsesniveau. Herom er alle som anført enige.

Enigheden ophører, når fortalere for maksimumversionen gør gældende, at en medlemsstat har ret til at gå enegang, uden at den i Rådet har stemt imod den harmoniseringsregel, som den nu ikke ville implementere. For

det tredje er det mere end tvivlsomt, når tilhængerne af maksimumversionen antager, at en medlemsstats regering på ethvert tidspunkt efter vedtagelsen af et nyt totalharmoniseringsdirektiv har lov til at trække sig ud af den fælles disciplin for at indføre en strengere miljøbeskyttelse. Det skulle for at tage et sådant skridt angiveligt være uden betydning, hvordan medlemsstaten i sin tid havde stemt i Rådet. Ydermere skulle nye nationale beskyttelsesregler ifølge maksimumversionen kunne bibeholdes eller indføres, blot der kunne henvises til visse videnskabelige undersøgelser, som mere eller mindre præcist afdækkede et behov for at stille strengere miljø- eller sundhedskrav til et eller andet produkt, til en arbejdsgang, et arbejdsmiljø eller lignende.

Forsvarerne for denne opfattelse hæftede sig ved, at der i artikel 100A(H) stk 4, står, at medlemsstaterne har lov til 'at anvende' strengere nationale bestemmelser. 'Anvende' slører, om man blot har lov til at bibeholde en eksisterende regel eller tillige til at indføre en ny, strengere beskyttelsesregel. Dette var formentlig en fuldt bevidst kamuflering fra Det Europæiske Råds side. Imidlertid viser artikel 100A(H)s tilblivelseshistorie efter min mening uimodsigeligt, at undtagelsesreglen skulle kompensere for tab af retten til at nedlægge veto mod at skulle nedtrappe et eksisterende nationalt beskyttelsesniveau. Derfor hjemler artikel 100A(H), stk. 4, kun at opretholde en eksisterende regel.

De store frihedsgrader rakte ifølge maksimumversionen for det fjerde ind i området for bevisførelsen for, hvor stærkt behovet var for at gå national enegang. Tærsklen for enegang antoges at ligge kendeligt under et krav om, at enegang for eksempel skulle udgøre et miljømæssigt særdeles påtrængende eller ligefrem uomgængeligt skridt. Videnskabeligt mindre tungtvejende antagelser om, at miljøet eller menneskers sundhed i en eller anden form befandt sig i en fare- eller (måske endda

blot) risikozone, var ifølge maksimumversionen tilstrækkeligt til at retfærdiggøre en medlemsstats anvendelse af artikel 100A(H), stk. 4. Til støtte for denne synsmåde fremførtes i reglen, at artikel 100A(H), stk. 4, benytter udtrykket, at 'Kommissionen *bekræfter*' meddelelsen om, at eksisterende strengere regler ønskes anvendt. Den omstændighed, at 'bekræfter' står i nutid formidler sprogligt et indtryk af noget med pligt og automatik. Desuagtet står man her formentlig foran endnu et eksempel på, at Det Europæiske Råd valgte at udtrykke sig tvetydigt for at åbne mulighed for, at alle regeringerne – også de mest grønne medlemsstaters regeringer – kunne rejse hjem med en *politisk* sejr.

Dernæst var det i tiden før PCP-dommen for det femte en del af maksimumversionens tankegodt, at den nationale særregel først skulle ophæves, dersom Kommissionen sagde nej til at bekræfte¹³ – hvad enten nej'et kom før eller efter implementeringsfristens udløb. PCP-dommens underkendte dog berettigelsen af denne opfattelse.¹⁴

Den ny artikel 100A(N), stk. 6, om Kommissionens 6 måneders sagsbehandlingsfrist ændrer formentlig denne retstilstand. For fremtiden må eksisterende regler antagelig kunne opretholdes i afventen af Kommissionens bekræftelse. De må kunne opretholdes efter udløbet af implementeringsfristen, i hvert fald dersom medlemsstaten ikke har forsinket starttidspunktet for forelæggelsessagen unødigt. Udløber 6-månedersfristen, uden at Kommissionen har reageret, anses den eksisterende regel for stiltiende bekræftet og kan anvendes fortsat.

For det sjette er det ubestridt, at enhver medlemsstat har ret til at lade eksisterende regler forblive i kraft, indtil udløbet af implementeringsfristen for omsætning af den vedtagne fællesskabsretlige regulering til national ret, hvilket ofte drejer sig om fra 18 til 24 måneder. Inden for dette tidsrum skal en med-

lemsstat, som vil gå enegang, give Kommissionen meddelelse herom i henhold til stk. 4. Den meddelelse skal gives så betids, at Kommissionen råder over de 6 måneder, som den ifølge artikel 100A(N), stk. 6, har til at behandle den nationale anmodning om enegang. En medlemsstat, som ønsker fortsat at anvende en eksisterende regel, bør derfor hurtigst muligt give Kommissionen sin meddelelse herom, således at der er bedst mulig sandsynlighed for, at sagen er afsluttet med en bekræftelse eller det modsatte, inden implementeringsfristen udløber.

Går Kommissionens afgørelse staten imod, kan denne indbringe sagen for EF-domstolen i henhold til hasteproceduren i artikel 100A(H), stk. 4, 3. led, henholdsvis i artikel 100A(N), stk. 8. Sagsanlæg vil ikke automatisk have suspensiv virkning. Medlemsstaten kan dog anmode Domstolen om at give tilladelse til, at den eksisterende regel anvendes, indtil dommen falder.

Skønt fronterne således var trukket skarpt op på en række punkter, blev striden mellem minimum- og maksimumskolerne ikke autoritativt bilagt i tiden mellem vedtagelsen i 1986 af artikel 100A(H), stk. 4, og Amsterdamtraktatens nye artikel 100A(N). Maastricht-regeringskonferencen gik uden om problemet.

Det sidste kan man undre sig over en passant, fordi usikkerheden om reglens anvendelsesområde reelt havde paralyseret brugen i praksis af mulighederne for at gå enegang for at beskytte miljøverdier. Selv miljømæssige avantgardestater som Danmark veg stort set uden om at benytte stk. 4 til formål, der ikke var ret sikker dækning for i såvel maksimum- som minimumsskolernes fortolkning af miljøgarantien. I løbet af en tiårsperiode efter 1986 anvendte den danske regering kun miljøgarantien tre gange, nemlig for at bevare strengere beskyttelsesregler vedrørende PCP, creosot samt tilsætningsstofferne nitrat, nitrit og sulfitter.¹⁵ De øvrige EU-miljøavantgardelan-

de har også været tilbageholdende, idet disse kun har påberåbt sig artikel 100A(H), stk. 4, i ialt 7 tilfælde. Det er Holland, Tyskland og Sverige, som tegner sig for disse 7 tilfælde. Den omtalte tilbageholdenhed blev ofte udlagt som et udtryk for, at regeringerne ikke ville fremprovokere en principiel konflikt om, hvad stk. 4 egentlig kunne bruges til. Ifølge denne opfattelse ville mange undgå en principalsag af frygt for at blive orienteret af Domstolen om, at maksimumskolen var præget af ønsketænkning.

I samme periode begrænsede EF-domstolen sig imidlertid til at tilkendegive sin opfattelse med hensyn til den godkendelsesproceduren.¹⁶ Domstolens generaladvokat i PCP-sagen, La Pergola, tog derimod ret utvetydigt parti for minimumversionen.¹⁷ Det samme standpunkt har EU-kommissionen indtaget og argumenteret for blandt andet i sit indlæg i PCP-sagen; i øvrigt i overensstemmelse med synspunkterne hos alle førende forfattere uden for Danmarks grænser. Herhjemme har en almindeligt anerkendt lærebog lagt sig på en fortolkning, som er beslægtet med maksimumfortolkningen.¹⁸

Man må efter min opfattelse konkludere, at artikel 100A(H), da den blev vedtaget, kun afgav sikker hjemmel for en minimumfortolkning¹⁹. Dette udgangspunkt kan have ændret sig i tråd med, at miljøhensynene mod slutningen af 1980'erne og navnlig i begyndelsen af 1990'erne – ikke mindst i forbindelse med ikrafttrædelsen af Maastricht-traktaten – udviklede sig til et stedse mere tungtvejende juridisk hensyn. Er denne opfattelse rigtig, kan vægtningen undervejs meget vel have flyttet sig lidt til fordel for maksimumfortolkningen. Når Domstolen for eksempel i PCP-dommen ikke kom ind på spørgsmålene om indholdet af de materielle betingelser for at anvende artikel 100A(H), stk. 4, skal forklaringen muligvis søges i, at dommerne ikke kunne enes om at stå sammen om enten den ene eller den anden version af artikel 100A

(H), stk. 4. Domstolen kundgjorde ifølge denne tænkemåde, som erkendt blot er spekulationer, derfor kun en snæver fortolkning af et procedurekrav.

I øvrigt gik PCP-dommens retsopfattelse den danske regerings maksimumfortolkning imod på to væsentlige punkter. Det ene var, at nationale særregler ikke kan bibeholdes i kraft autonomt, men kun efter en anmodning, som bekræftes af Kommissionen. Det andet var, at Kommissionen skal foretage en sædvanlig, grundig sagsbehandling af anmodninger om at gå enegang, hvorfor der langt fra er tale om, at kommissionsbekræftelsen er en ren formalitet. Det var efter min mening forudsigeligt, at kærnen i sagerne kom til at dreje om bevisernes styrke, det vil sige om Kommissionens og i sidste ende om dommernes bevisbedømmelse.

7. Amsterdamtraktatens håndfaste forbedringer af 'miljøgarantien'

Amsterdamtraktaten indfører væsentlige nye muligheder for statslig enegang med sigte på en maksimal beskyttelse af miljøværdier. De muligheder eksisterede ikke, før vedtagelsen af artikel 100A(N). Herved tilvejebringer Amsterdamtraktaten på langt de fleste vigtige punkter en bemærkelsesværdig fortolkningsmæssig klarhed. Ved at gennemføre en række ændringer af artikel 100A(H) ophæver artikel 100A(N) de fleste af de gamle usikkerheder og erstatter dem med klare standpunkttagen, som stort set overalt knæsetter princippet om maksimal medlemsstatslig miljøbeskyttelse. På samme tid bygges gærder op omkring misbrugsmulighederne, som bør begrænses mest muligt. I det følgende sammenlignes artikel 100A(H)s gamle og artikel 100A(N)s nye regler én for én.

(1) Artikel 100A(H), stk. 4, tillader som ovenfor anført medlemsstaterne at 'anvende' strengere miljøbeskyttelsesregler. Mens 'anvende' som sagt er uheldigt tvetydigt, løser Amsterdamtraktaten enhver tvivl. Det gør den ved

at fastslå, at medlemsstaterne dels som tidligere kan 'opretholde' allerede eksisterende nationale bestemmelser; og dels hjemler en ny ret til at 'indføre' nye beskyttelsesregler, artikel 100A(N), stk. 5. En ny beskyttelsesregel er én, som søges vedtaget efter, at en totalharmonisering er gennemført.

(2) Hvad specielt de eksisterende regler angår, er kredsen af hensyn, som de nationale foranstaltninger kan tilgodese, uforandrede efter indførelsen af artikel 100A(N), stk. 4. Disse omfatter stadig beskyttelsen af miljøet, arbejdsmiljøet og de i artikel 36 TEF nævnte værdier. Det er utvivlsomt, at medlemsstaterne herved har ret til at varetage sundhedspolitiske hensyn.

Adgangen til at indføre nye nationale beskyttelsesregler er derimod lidt snævrere i én henseende og tilsyneladende, men formentlig kun tilsyneladende, lidt snævrere i en anden henseende. For det første, på linie med PCP-dommens resultat vedrørende eksisterende nationale regler, får medlemsstaterne ikke lov til at sætte en ny særregel i kraft på egen hånd. Det kan først ske, efter at Kommissionen eller Domstolen har givet grønt lys derfor.

For det andet får medlemsstaterne udtrykkeligt kun lov til at bryde ud af den fælles disciplin til varetage af hensyn til miljøet og arbejdsmiljøet, jf. artikel 100A(N), stk. 5. Det nye stk. 5 gentager nemlig ikke stk. 4's henvisning til adgangen til at varetage de i artikel 36 (TEF) omtalte hensyn. Denne tavshed kunne efterlade indtrykket af, at sundhedspolitiske hensyn kun kan tages for så vidt eksisterende nationale beskyttelsesregler angår. Tavsheden afskærer dog efter min mening ikke, at medlemsstaterne ensidigt kan træffe foranstaltninger til beskyttelse af menneskers sundhed efter gennemførelsen af en totalharmonisering.

Medlemsstaterne vil i hvert fald i fremtiden kunne gå enegang til varetage af et sund-

hedspolitisk formål, dersom dette har tilknytning til miljø- og arbejdsmiljøpolitiske tiltag. Sådanne initiativer kan tages, selv om det sundhedspolitiske hensyn er det dominerende hensyn i en given reguleringssituation, og hensynet til miljø mm derfor kun udgør en sagligt set underordnet bevæggrund for den agerende stat.

Jeg bygger til dels denne argumentation om det sundhedspolitiske fortsatte store betydning på dommen i Burhønsesagen fra 1988.²⁰ I den dom godkendte Domstolen, at Rådet massivt havde varetage dyresundhedspolitiske hensyn med hjemmel i art 43 TEF, hvis eksistensberettigelse er at tillade EF at føre effektiv landbrugspolitik. Dyresundhed og effektiv landbrugsproduktion var i hvert fald midt i 1980'erne – om noget – uforenelige størrelser. Det var tilsyneladende tilstrækkelig motivation for Domstolen til at godkende brugen af artikel 43, at de dyr, hvis sundhed og velfærd Rådet ville forbedre, regelmæssigt indgik i landbrugsproduktion.

Nogle vil måske heroverfor indvende, at Burhøns-argumentet er svagt, fordi Domstolen i reglen har fortolket EFs hjemmelsbestemmelser vidt og traktaternes undtagelser til fordel for medlemsstaternes individuelle handlemuligheder smalt. Jeg vil desuagtet ikke tillægge en sådan indvending større vægt. Det skyldes, at EF-domstolens tendens til smal fortolkning af undtagelser netop ikke har gjort sig gældende i domspraksis på sundheds- og miljøområderne. Domstolens lydhørhed over for miljø- og sundhedsargumenter fremgår blandt andet af den nedenfor omtalte Sandoz-sag.²¹

Den lige forfægtede opfattelse af det sundhedspolitiske fortsatte centrale placering bekræftes desuden af, at artikel 100A(N), stk. 6, 3. led, kun tillader Kommissionen at forlænge varigheden af sin kontrolprocedure fra seks måneder til et år, dersom 'der ikke foreligger risiko for menneskers sundhed'. Denne udtalelse kan næppe forstås på anden måde, end at

dens forfattere havde i tankerne, at nye foranstaltninger kan vedtages for helt eller delvist at varetage sundhedspolitiske hensyn.

I øvrigt følger det af artikel 100A(N), stk. 7a, at en medlemsstat, som rejser et specifikt problem vedrørende folkesundheden på et område, der har været omfattet af tidligere harmoniseringsforanstaltninger, kan underrette Kommissionen om sine bekymringer. Kommissionen skal derefter omgående undersøge, om situationen kræver, at den foreslår Rådet at vedtage passende foranstaltninger. Endelig kan enhver medlemsstat med hjemmel i beskyttelsesklausuler i harmoniseringsdirektiver for eksempel indføre midlertidige markedsføringsforbud, hvis der opstår mistanke om akut sundheds- eller sikkerhedsrisiko ved et produkt (jf. artikel 100A(N), stk. 9).

(3) Artikel 100A(H), stk. 4, kunne kun anvendes af medlemsstater, som tabte afstemninger om vedtagelsen af forslag til nye totalharmoniseringsdirektiver i Rådet. Forklaringen er som ovenfor nævnt den simple, at det kun er medlemsstater, som har tabt en afstemning, som rimeligvis kan siges at lide den type suverænitetstab, som indførelsen af stk. 4 skulle kompensere for.

Heroverfor står, at Amsterdamtraktaten klart ikke gør det til en betingelse for at kunne opretholde en eksisterende, strengere miljøbeskyttelsesregel med hjemmel i artikel 100A(N), stk. 4, at en stat har tabt en afstemning. Det ville i øvrigt heller ikke være logisk fortsat at operere med et sådant kvalifikationskriterium, når der indføres en hjemmel til at gå enegang ved at indføre nye beskyttelsesregler, det vil sige vedtage beskyttelsesregler efter gennemførelsen – efter vedtagelse i enighed – af en totalharmoniseringsregel, artikel 100(N), stk. 5.

Man kan sammenfatte dette ved at sige, at fokus i artikel 100A(N) er flyttet fra behovet

for at kompensere for suverænitetstab til behovet for at beskytte miljøværdier. Artikel 100A(N), stk. 5, udgør derfor utvivlsomt en klar forbedring af situationen for medlemsstater med ambition om at ligge i EUs miljømæssige førstedivision.

(4) I dét perspektiv er det tillige en klar forbedring, at miljøgarantien efter ikrafttrædelsen af Amsterdamtraktaten kan anvendes, såvel hvor Rådet harmoniserer, som hvor Kommissionen udsteder nye regler, jf. artikel 100A(N), stk. 4 (eksisterende regler) og 5 (nye regler). Kommissionen hævdede ellers tidligere, at artikel 100A(H), stk. 4, ikke kunne anvendes, når det var den, som udstedte nye regler. I perioden 1994-1996 blev 75% af direktiverne om miljø og indre marked vedtaget som kommissionsdirektiver.²²

(5) PCP-dommen viste, at der i ikke brugen af ordet 'bekræfte' lå, at Kommissionens kontrolprocedure var en quasi-automatisk formalitet. Samme kontrolprocedure gælder nu ifølge artikel 100A(N), stk. 6, for undtagelser fra såvel eksisterende som nye, nationale beskyttelsesregler.

Ifølge dommen var det Kommissionens pligt at foretage en sædvanlig, ordentlig administrativ undersøgelse af det af den agerende medlemsstat fremlagte bevismateriale. Efter sin gennemgang af en artikel 100A(H)-sag skal Kommissionen være i stand til at formulere én efter almindelige regler acceptabel begrundelse, såvel dersom den forkaster som godtager medlemsstatens argumentation. Kommissionen skal herved blandt andet sikre sig, at medlemsstaten ikke bag en pæn miljøfacade kamuflerer 'et middel til vilkårlig forskelsbehandling eller en skjult begrænsning i samhandelen mellem medlemsstaterne'. Det er velkendt latin.

(6) Det nye stk. 4 vedrørende bevarelsen af eksisterende, strengere nationale beskyttelsesregler er tavs om det såkaldt medlemsstats-

specifikke. En miljø- eller sundhedsrisiko er 'medlemsstatsspecifik', dersom den er mere truende for miljøet eller borgerne i én medlemsstat end for miljøet eller borgerne i andre medlemsstater. Efter 1986 så man med mellemrum det synspunkt fremført, at artikel 100A(H), stk. 4, kun hjemlede enegang over for ricisi, som kunne siges at være medlemsstatsspecifikke. Frankrig argumenterede blandt andet herfor i PCP-sagen. Kommissionen imødekom dog ikke Frankrig på dette punkt under sagen, selv om det i reglen er blevet antaget, at stærke kredse i Kommissionen gik ind for kravet om medlemsstatsspecificitet.

Imidlertid, da Domstolen ikke tog parti for det franske synspunkt i sin PCP-dom, er det nok rettest at antage, at Kommissionen ikke vil kunne komme igennem i praksis med et sådant krav, i hvert fald ikke for så vidt de eksisterende nationale særregler angår.²³

Traktatfædrene har derimod for så vidt angår nationale særregler, som ønskes indført, efter at en harmonisering er gennemført, traktatfæstet Kommissionens gammelkendte forkærlighed for kravet om, at nationale særregler skal tjene nationale særbehov, jf artikel 100A(N), stk. 5.

Det er dog et spørgsmål, som jeg nu vil se lidt nærmere på, om betingelsen om det medlemsstatsspecifikke, trods omtalen i stk. 5, kan antages at komme til at spille en større rolle i forbindelse med Kommissionens og Domstolens fremtidige bevisbedømmelser. Jeg vil straks oplyse om min konklusion, som er, at det i hvert fald i de fleste praktisk vigtige tilfælde vil vise sig uhyre vanskeligt at tillægge særbehovsbetingelsen en isoleret betydning i disse sager. Med 'isoleret' mener jeg isoleret i forhold til, om medlemsstaten i øvrigt har fremlagt en overbevisende begrundelse for at kunne gå enegang.

En isoleret bevisbedømmelse er i hvert fald vanskelig eller umulig, hvor der – som for eksempel i PCP-sagen – er tale om et produkt, som notorisk er farligt for såvel menneskers sundhed som for miljøet. En lovgivende myndighed, for eksempel Folketinget eller Bundestag kan bestemme, at en befolkning skal leve med en vis miljø- eller sundhedsfare. I modsætning hertil vil en domstol eller et bureaukrati som Kommissionen have uhyre svært ved at sige: jo, dette produkt er godt nok særdeles farligt for mennesker og miljø, men da det ikke er farligere for tyskere end for for eksempel belgiere eller danskere, skal I leve med faren, skønt Bundestag eller den tyske regering mener det modsatte.

Det kom derfor ikke som en stor overraskelse, at Kommissionen efter Domstolens annullation af dens første PCP-afgørelse godkendte den tyske særregel påny, uden at der tilsyneladende var fremlagt oplysninger, som klart tydede på, at PCP var farligere for sundhed og miljø i Tyskland end i andre medlemsstater. I lighed hermed har Kommissionen godkendt en dansk anmodning om at bevare særregler for så vidt angår PCP, hvor det eneste medlemsstatsspecifikke angiveligt var hensynet til det danske grundvand.²⁴ Da der findes grundvand i alle medlemsstater, må man kunne slutte, at Kommissionen opererer med en yderst lav tærskel for kravene til bevis for, at et givet hensyn er medlemsstatsspecifikt.

Sagen forholder sig derimod antagelig anderledes, dersom en medlemsstat vil aflåse sit marked for produkter, som ikke eller næsten ikke repræsenterer en videnskabeligt set rimeligt velunderbygget sundheds- eller miljørisiko.

Det var en situation som denne, som forelå til pådømmelse i Sandoz-sagen fra 1983, som handlede om et hollandsk forbud mod import og markedsføring af slik, som producenten havde tilsat A-og D-vitaminer.²⁵ Jeg bemærker for en ordens skyld, at denne sag ikke

drejede sig om, at Holland ikke ville gennemføre et harmoniseringsdirektiv. Sagens kerne var, at slik med tilsatte vitaminer lovligt blev produceret og solgt til forbrugerne i Belgien og Tyskland, hvorfra importen til Holland fandt sted. Det fulgte derfor angiveligt af Cassis-doktrinen, at Holland ikke lovligt kunne gennemtvinge et import- og markedsføringsforbud, medmindre konsumtion af vitaminer påviseligt repræsenterede en sundhedsfare for mennesker i almindelighed.²⁶

I Sandoz-dommen lagde EF-domstolen til grund, at A- og D- vitaminer ikke i sig selv har sundhedsskadelige egenskaber, tværtimod. Lægevidenskaben var imidlertid allerede dengang opmærksom på, at stærkt overdreven konsumtion af disse vitaminer repræsenterede en sundhedsrisiko. Det var dog helt uvist, hvor grænseværdierne befandt sig.

Samtidig stod det klart, at menneskers indtag af såvel naturlige som kunstigt tilsatte vitaminer varierer ganske betragteligt fra land til land. Sagen kom derfor som noget centralt til at handle om, hvorvidt de hollandske myndigheder kunne bevise, at de hollandske spisevaner var således indrettede, at hollændere ad mange andre kanaler end via slikkeri indtog usædvanlige, og derfor potentielt sundhedsfarlige, store mængder vitaminer. Da en sådan medlemsstatsspecifik faktor var for hånden, fik Holland lov til at opretholde sit import- og markedsføringsforbud, som ville have været uhjemlet, dersom det var indført af en medlemsstat med andre spisevaner.

Den vægt, hvormed betingelsen om det medlemsstatsspecifikke for fremtiden kan antages at ville spille ind som en selvstændig faktor i bevisafvejelsen, forholder sig således formentlig omvendt proportionalt til det omhandlede produkts almindelige ufarlighed.

(7) Gennemgangen kan nu vende sig til den nye bestemmelse i artikel 100A(N), stk. 6, om, at strengere miljøforanstaltninger ikke må

'udgøre en hindring for det indre markeds funktion' (herefter: ikke-hindringsformlen).

Der er her, for det første, tale om en regel, som under ingen omstændigheder kan antages at betyde, hvad man ved første øjekast kunne forledes til at tro, at den betyder. Ved man ikke bedre, forleder bestemmelsens ordlyd nemlig let læseren til at tro, at indførelsen af enhver ny, strengere regel må være forbudt, fordi enhver undtagelse fra en fælles regeldisciplin per definition skaber en hindring for samhandelen. En medlemsstat kan simpelthen ikke for sit markeds vedkommende bryde ud af en lovharmonisering uden at oprette en hindring for den del af det indre marked, som denne harmonisering angår. Gennemgangen af PCP-sagen illustrerede levende vedrørende det indre PCP-marked, at enhver nok så lille, men dog mærkbar stramning af produktionskravene til et produkt, er egnet til ikke blot at hindre men ligefrem at ophæve det indre marked.

Ikke-hindringsformlen må derfor betyde noget andet end dens tilsyneladende pålydende. Dette 'andet' får man formentlig bedst tag i ved at tage udgangspunkt i den forhandlingssituation, hvori formen blev til. Ifølge dens kendte forhistorie var der tale om særdeles langtrukne og til tider lidt tilspidsede diskussioner på Det Europæiske Råds møde i Amsterdam mellem de miljøprogressive medlemsstater og medlemsstater, som lagde vægten på et åbent og mest muligt, indre marked. De førstnævnte havde, efter sigende anført af ikke mindst den danske regering, størst fremgang og pressede de her diskuterende ændringer af artikel 100A(N), stk. 4-5, igennem.²⁷

Det forekommer på den baggrund overvejende sandsynligt, at ikke-hindringsformlen var en pris, som miljøforkæmperne måtte betale for at få alle deres allerede dokumenterede, åbenbare gevinster sikkert i hus. Anvendelsen af ordvalget 'det indre markeds funktion' bestyrker denne antagelse. Det skyldes, at

ordet 'funktion' markerer, at der er tale om hindringer i en eller anden form for kvantitativ og/eller kvalitativ særklasse.

Der er et tydeligt meningsspring fra 'begrænsning af samhandelen' med hensyn til et produkt til 'hindring af det indre markeds funktion'. Det er herved karakteristisk, at artikel 100A(N), stk. 5, som står lige forud for ikke-hindringsformlen, benytter sig af ordvalget 'begrænsningerne af samhandelen', hvilket viser at traktatforfatterne var helt opmærksomme på den meningsmæssige forskel mellem denne formel og hindring-af-funktionsformlen.

Hvad kunne man forestille sig ville udgøre en hindring i en sådan særklasse? Man kunne tænke på den situation, at EU havde gennemført omfattende lovharmoniseringer af medlemsstaternes regler om den maksimale forekomst af for eksempel bly i benzin, i alle mulige metallegeringer og mange, mange andre varer. Jeg påstår ikke, at en sådan situation er for hånden, men anskuer den blot hypotetisk. Hvis i en sådan situation ikke én men flere, og ikke mindst hvis der er tale om flere store medlemsstater vil indføre nationale totalforbud mod forekomsten af bly i enhver vare, som aktuelt og i fremtiden markedsføres på deres territorier, vil ikke blot samhandelen med de pågældende produkter blive påvirket negativt. Der ville tillige over en bred front blive sat en stopper for det indre markeds funktion. Det samme ville være tilfældet under markedsstrukturer karakteriseret ved, at der kun findes én producent af en bestemt vare, som produceres i netop den medlemsstat, som vil indføre totalforbuddet. Det er med stor sikkerhed situationer af disse størrelsesordener, som forfatterne til ikke-hindringsformlen havde i tankerne, da de nedskrev den.

Forstår man ikkehindringsformlen på dén måde, maner den på samme tid medlemsstaterne til moderation og etablerer en passende balancegang mellem medlemsstaternes behov

for at kunne gå miljøbeskyttelsesmæssig enegang og fællesskabets stærke interesse i at beskytte det indre markeds funktion.

Sammenfatning

Alt i alt vil gode anmodninger om at gå miljøbeskyttelsesmæssig enegang efter indførelsen af Amsterdamtraktaten have gode udsigter til at blive godkendt af Kommissionen og Domstolen. Enegang medfører naturligvis indførelsen af nye tekniske handelshindringer, men der er en meget stærk formodning imod, at de udgør hindringer for det indre markeds funktion.

Noter

1. Jeg skal på dette sted gøre opmærksom på, at jeg for nylig offentliggjorde en artikel i Ugeskrift for Retsvæsen med titlen 'Amsterdamtraktatens stærke miljøgaranti', UfR 1997, B.....Nærværende artikel er et i forhold til UfR-artiklen væsentligt omarbejdet essay om miljøgarantien. Omarbejdelse skyldes især, at de to tidsskrifter har forskellige faglige profiler. Alligevel er det uundgåeligt, at der i nærværende artikel forekommer nogle få gentagelser af ting, som jeg sagde i artiklen i UfR. Hvor det sker, er det med tilladelse fra UfR's redaktion.
2. Efter denne præcisering benytter jeg for nemheds skyld i det følgende den indarbejdede betegnelse 'miljøgarantien'.
3. Således for eksempel EP-medlem Ulla Sandbæk i Pol. 5/10-97: 'Miljøgarantien er ikke en garanti'. Miljøgarantien finder heller ikke anvendelse, når EU vedtager regler med hjemmel i artikel 130S om EU's miljølovgivning. I stedet gælder her artikel 130T, hvorefter artikel 130S-harmoniseringer 'ikke er til hinder for, at de enkelte medlemsstater opretholder eller indfører strengere beskyttelsesforanstaltninger'. Denne totale handlefrihed er mulig, fordi artikel 130S-harmoniseringer kun indeholder mindstekrav til miljøreguleringen i medlemsstaterne. Artikel 100A-harmoniseringer er derimod totalharmoniseringer, i hvert fald i alle de tilfælde, som denne artikel handler om.

4. Traktaten om Det Europæiske Økonomiske Fællesskab, således som denne blev ændret ved EFA (Den Europæiske Fælles Akt) fra 1986.
5. Traktaten om Europæisk Union, også kaldet Maastricht-traktaten, fra 1993.
6. Miljøgarantien er, i sin stærkt forbedrede udformning, kun ét af Amsterdam-traktatens mange forstærkninger af EU mange indsatser til fordel for beskyttelse af miljø mm. Ifølge mit mandat er det ikke min opgave at omtale disse andre, vigtige regler og principper. Det er kommenteret i den ovenfor i fodnote nr 1 ovenfor omtalte artikel i UfR, hvortil jeg kan henvises.
7. Ifølge Politiken af 14. september 1997.
8. Jens-Peter Bonde er én af dem. Indtil for nylig var han en kendt agitator for den skole, der mente, at den gamle garanti var så smal, at den i virkeligheden ikke duede til noget som helst nyttigt. Denne forhold dokumenterede Gert Petersen i Pol. 5/7-97. Gert Petersen meldte i øvrigt klart ud: selv om man politisk lige siden 1986 havde kunnet ønske sig en maksimumudgave af rækkevidden af artikel 100A, stk. 4 (TEF), var der i den juridiske virkelighed efter EFA kun plads til en minimumsgaranti. I et indlæg (Pol. 29.6.) vendte J-P Bonde imidlertid på en tallerken og kritiserede Amsterdam-ændringerne, idet han imod bedre vidende angav, at det var en maksimumgaranti, som havde været gældende siden 1986. Derefter kastede Niels I. Meyer definitivt grus i maskineriet ved at tilslutte sig J-P Bondes opfattelse, dog uden at skelne mellem hans før/nu meninger (Pol. 20/7-97).
9. Se hertil blandt andet fodnote 8 ovenfor.
10. Se for eksempel Vesterdorf, Pol. 25/7-97.
11. Denne skole forfægtede 'maksimumversionen' af artikel 100A(H)-fortolkningerne.
12. Den skole kalder jeg i det følgende for minimumskolen, hvortil svarer 'minimumversionen' af artikel 100A(H)-fortolkningerne.
13. Artikel 100A(H), stk. 4, 2. led.
14. Sag 41/93, Frankrig mod Kommissionen, Saml. 1994, s. I-1824.
15. Kommissionen har, da dette blev skrevet, kun godkendt Danmarks brug af miljøgarantien vedrørende PCP; de to andre godkendelsesser verserer med andre ord endnu.
16. Jf. ovenfor.
17. Sag 41/93, Frankrig mod Kommissionen, Saml. 1994, s. I-1824.
18. Gulmann m.fl., EU-ret, 3. udg., s. 369 f.
19. Samme resultat har jeg argumenteret for i min bog EU-ret i Kontekst (2. udg. s. 201 ff).
20. Sag 131/86, UK mod Rådet, Saml. 1988, s. 905.
21. Men tillige af dommene i sager som for eksempel Den danske Flaskepant-sag, sag 302/86, Kommissionen mod Danmark, Saml. 1988, s. 4627 (miljø); sag C-2/90, Kommissionen mod Belgien, Saml. 1992, s. I-443 (miljø, diskriminerende regel ikke tilsidesat).
22. Sven Auken, Pol. 21/9-97.
23. Det er i den forbindelse et kuriosum, at den danske regering i to af de hidtidige tre miljøgarantisager efter artikel 100A(H), stk. 4, har valgt at begrunde anvendelse af miljøgarantien blandt andet under henvisning til særlige nationale forhold. Det var i de konkrete tilfælde hensynet til beskyttelsen af det danske grundvand. Oplysningerne gives i Udenrigsministeriets svar af 5. september 1997 til medlemmerne af Folketingets Europaudvalg.
24. Jf. oplysninger i fodnote 24 ovenfor.
25. Se sag 174/82, Saml. 1983, s. 2445; se også for eksempel Sag 130/80, Kelderman, Saml. 1981, s. 527 (ingen sundhedsfare).
26. Cassis-sagen er sag 120/78, Saml. 1979, s. 649.
27. For eksempel Rostrup og Voigt, Berl.Tid., 19/6-97.